

LAUSUNTO

Asia: Hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko 2024

Lähtökohdat

Hallitus kertoo selonteossaan Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka pohjautuvan arvopohjaiseen realismiin. Selonteossa viitataan arvopohjaan sanomalla, että ulko- ja turvallisuuspolitiikan perustana ovat demokratia, oikeusvaltioperiaate, ihmisoikeudet, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Epäselväksi selonteossa jää, mitä realismi tarkoittaa näiden perusperiaatteiden toteuttamisessa eli onko näistä perustavanlaatuisista lähtökohdista syytä poiketa joissain tilanteissa.

Selonteossa on monia sellaisia kohtia, joista Suomen Rauhanliitto on samaa mieltä. Demokratian, oikeusvaltioperiaatteen, ihmisoikeuksien, tasa-arvo ja yhdenvertaisuuden korostaminen lähtökohtana ulko- ja turvallisuuspolitiikassa on keskeinen lähtökohta. Samoin pidämme hyvänä YK:n aseman vaalimista ja vahvistamista. Erittäin tärkeää on myös kehittää kansainvälistä sääntöpohjaista järjestelmää.

Selonteossa on myös tunnistettu aivan oikealla tavalla ihmiskunnan yhteisenä haasteena oleva planetaarinen kolmoiskriisi. Ilmastonmuutoksen, luontokadon ja saastumisen turvallisuusvaikutukset kohdistuvat Suomeen sekä suoraan että välillisesti, kuten selonteossa todetaan.

Huolimatta edellä mainituista hyvistä lähtökohdista, selonteko perustuu toimenpiteiden osalta edelleen hyvin rajoittuneeseen turvallisuuskäsitykseen ja siinä esitetyt toimenpiteet eivät vastaa riittävästi tunnistettuun planetaariseen kolmoiskriisiin. Kokonaisturvallisuuden käsite on perinteisiin turvallisuuskäsityksiin nojaava, eikä siinä katsota turvallisuutta inhimilliseltä kannalta.

Suomi aktiiviseksi rauhanrakentajaksi

Rauhanliitto haluaa, että maamme ryhtyy aktiiviseksi rauhanrakentajaksi. Ihmiskunta voidaan pelastaa yhteistyöllä ja väkivallattomilla ratkaisuilla totaaliselta tuholta. Ihmiskunnan suurimmat uhat ovat globaali ilmaston muutos ja ydinsota. Rauha on väkivallattomaan yhteistyöhön perustuvaa yhteiskunnallista kehitystä paikallisella, valtiollisella ja globaalilla tasolla, ei ainoastaan aseellisten konfliktien poissaoloa.

Rauhanliiton näkemys rauhasta ja rauhan rakentamisesta perustuvat yhteistyöhön, sopimiseen ja väkivallattomiin ratkaisuihin. Väkipolta ja sotilaallinen voimankäyttö tai niiden varaan rakentaminen ei koskaan tuota kestäväää rauhaa ja turvaa.

Rauhanpolitiikka perustuu avoimiin kansainvälisiin suhteisiin, vahvaan yhteistyöhön ja kansallisten vastakkainasettelujen välttämiseen sekä aktiiviseen toimintaan kansainvälisessä

sääntöpohjaisessa yhteistyössä. Suomi toimii erityisesti lähialueilla, Euroopan Unionissa ja YK:ssa unohtamatta Arktista aluetta.

Rauhanliitto haluaa politiikan keskiöön käsityksen **yhteisestä turvallisuudesta**. Tämän tavoitteen tulee olla Suomen turvallisuuspolitiikan keskiössä. Yhteinen turvallisuus käsitteenä määriteltiin Olof Palmen komission raportissa jo vuonna 1982 ja ajantasaistettiin vuonna 2021.

Yhteinen turvallisuus -käsite lähtee siitä, että valtioiden ja kansojen yhteistyö tuottaa ihmisten toivomaa turvallisuutta siinä, missä sotilaallinen kilpailu ja pelote ovat epäonnistuneet. Yhteinen turvallisuus perustuu seuraaviin peruseriaatteisiin:

- Kaikilla ihmisillä on oikeus turvallisuuteen eli vapautteen pelosta ja vapautteen puutteesta.
- Kansakuntien ja kansojen välisen luottamuksen rakentaminen on rauhanomaisen ja kestäväns ihmiselämän perusta.
- Yhteistä turvallisuutta ei voi rakentaa ilman ydinaseriisuntaa, tavanomaisten aseiden määrien vahvaa rajoittamista ja sotilasmaiden vähentämistä.
- Maailmanlaajuinen ja alueellinen yhteistyö, monenkeskisyys ja oikeusvaltioperiaatteet ovat ratkaisevan tärkeitä vastattaessa maailman haasteisiin.
- Vuoropuhelun, konfliktien ehkäisyn ja luottamusta lisäävien toimien on korvattava aggressio ja sotilaallinen voima ristiriitojen ratkaisukeinona.
- On saatava aikaan parempaa sääntelyä, vastuullisempaa hallintoa, kansainvälistä oikeusjärjestelmää vahvistettava ja näitä myös laajennettava kattamaan uutta sotilaallista teknologiaa myös kyberavaruuden, ulkoavaruuden ja "tekoälyn" alueilla.

Sotilaallinen varustautuminen ja ydinaseuhkaan vetoaminen eivät ole estäneet sotia. Pysyvän rauhan lähtökohtana tulee olla ihmisten ja kansojen väliseen luottamukseen perustuva vastakkainasettelun vähentäminen ja globaali yhteistyö.

Suomen Rauhanliitto on julkaissut oman rauhanpoliittisen ohjelman Suomi Rauhanrakentajaksi. Ohjelma löytyy osoitteesta:

<https://rauhanliitto.fi/wp-content/uploads/rauhanpoliittinen-ohjelma-web-1.pdf>

Ydinaseet

Selonteon mukaan Suomi osallistuu aktiivisesti Naton ydinasepelotetta koskevan politiikan muotoilemiseen ja sen kehittämistä koskeviin päätöksiin. Suomi aikoo vahvistaa osaamistaan ydinasepelotteeseen liittyvissä kysymyksissä.

Selonteko näkee Nato-jäsenyyden vahvistavan Suomen turvallisuutta yhteisen pelotteen ja puolustuksen muodossa. Selonteossa kanta ydinaseisiin on epäselvä ja vaarallinen. On huomattava, että Suomen Nato-jäsenyys ei lähtökohtaisesti rajoita ydinaseriisunnan

edistämiseen ja ydinsodan ehkäisyyn tähtäävän politiikan harjoittamista. Päinvastoin ydinaseriisunta on kirjattu yhdeksi Naton pitkän aikavälin tavoitteeksi. Puolustusliiton jäsenenäkin voimme ulko- ja turvallisuuspolitiikkamme perinteen mukaisesti edistää sääntöpohjaista maailmanjärjestystä, riitojen rauhanomaista ratkaisemista sekä ydinaseriisuntaa ja ydinasevalvontasopimusten solmimista ja noudattamista. Selonteossa tulisi vahvasti nostaa esiin Suomen ja Naton yhteinen tavoite ydinaseriisunnan puolesta.

Rauhanliitto vastustaa sitä, että Suomi osallistuu Naton ydinaseharjoituksiin. Ydinaseiden pitäminen esillä osana uhkaa on vaarallista ja ydinaseilla harjoittelu alentaa kynnystä niiden käyttöön. Ydinaseiden käyttö merkitsisi maapallon ja ihmiskunnan tuhoutumista. Tämän on todennut viimeksi Nobel -komitea, joka palkitsi Japanin ydinaseiden vastaisen liikkeen. Nobel -komitea tukee ydinaseet tuomitsevaa rauhanliikettä, kun Suomessa valtio samanaikaisesti lopettaa kokonaan rauhanliikkeen tukemisen.

On myös tuotava esille se, että Naton jäsenvaltioiden tulee sitoutua yhteisiin arvoihin eli yksilöiden vapauteen, demokratiaan, ihmisoikeuksiin ja laillisuusperiaatteeseen. Nato-jäsenyyden ei siten pitäisi rajoittaa Suomen toimintaa aktiivisena rauhanvälittäjänä, vaikka Suomen sotilaallinen liittoutuminen heikentääkin mahdollisuuttamme toimia erilaisissa välitystehtävissä.

Suomen tulee Naton jäsenenäkin vahvistaa sääntöpohjaista maailmanjärjestystä ja riitojen rauhanomaista ratkaisemista. Tähän olemme sitoutuneet Yhdistyneiden Kansakuntien jäsenenä ja Pohjois-Atlantin liiton perussopimuksen ja sen 1. artiklan hyväksyjinä.

Suomen kansallisen turvallisuuden edun mukaista on huolehtia johdonmukaisesti siitä, että ydinaseettomuutemme pysyy uskottavana kaikissa oloissa. Suomeen ei pidä tuoda, varastoida tai ryhmittää ydinaseita rauhan tai sodan aikana. Tämä periaate on juridisesti ankkuroitu kansainväliseen ydinsulkusopimukseen ja kansalliseen ydinenergi lakiin. Ydinenergi lakia uudistettaessa on huolehdittava, ettei sen kiellosta ydinräjähteiden maahantuonnin samoin kuin niiden valmistamisen, hallussapidon ja räjäyttämisen kiellosta luovuta. Ydinaseiden tuontiin Suomeen ei ole operatiivisia perusteluja. Mikäli Suomeen sijoitetaan Naton toimintoja tai Yhdysvaltojen kanssa kahdenvälisesti sovittuja asevarikkoja, on lakeja ja sopimuksia käsitellessä syytä varmistaa, että näihin säädöksiin kirjataan kiello tuoda Suomeen täällä kiellettyjä asejärjestelmiä kuten ydinaseita ja jalkaväkimiinoja.

Suomen tulee edistää ydinaseriisuntaa ja ydinasevalvontaa eri foorumeilla.

Ydinsulkusopimuksen täysimääräisen toimeenpanon tukemisen lisäksi Suomen tulee jatkaa osallistumistaan tarkkailijana ydinasekieltosopimuksen osapuolikokouksiin. Lisäksi Suomi voi osallistua ydinaseiden käytön ja ydinkokeiden uhrien auttamiseen sekä ydinkokeiden aiheuttamien ympäristötuhojen korjaamiseen.

Suomen tulee pyrkiä vähentämään ydinaseiden merkitystä kansainvälisen ja sotilaallisen turvallisuuden osatekijöinä. Erityinen paino on pantava ydinaseiden, varsinkin ns. taktisten ydinaseiden vähentämiseen sekä ydinaseita rajoittavien sopimusten ja niiden toimeenpanon edistämiseen. Suomen tulee edistää ydinaseiden ensi käytöstä pidättäytymisen politiikkaa niin Natossa kuin maailmanlaajuisestikin.

Suomen on tarkoituksenmukaista osallistua Naton ydinsuunnitteluryhmän (NPG) toimintaan vaikuttaakseen Naton ydinasepolitiikkaan ja hankkiakseen tietoa omaa päätöksentekoa varten. Suomen ei ole tarpeen osallistua Naton vuotuisiin ydinsotaharjoituksiin muuten kuin mahdollisesti tarkkailijana.

Suomen tulee liittyä YK:n ydinasekieltosopimukseen. Se on laadittu ydinsulkusopimuksen jatkoksi ja on yksi monista tarvittavista askeleista kohti täydellistä ydinaseriisuntaa. Ydinasekieltosopimus ei ole ristiriidassa Naton yhteisen puolustuksen ja 5. artiklan kanssa. Natoon liittymällä Suomi tavoitteli sotilaallista turvaa. Ydinasepelotteen hyväksyminen ei ole sille edellytys.

Arvopohjainen realismi käytännössä

Selonteko perustuu arvopohjaiseen realismiin. Samalla siinä todetaan, että Suomi on valmis vuoropuheluun myös sellaisten maiden kanssa, jotka eivät jaa näkemyksiämme ja arvojamme. Lisäksi selonteossa todetaan, että tälle ajalle on leimallista myös teknologian ja taloussuhteiden entistä vahvempi kytkeytyminen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan.

Epäselväksi jää, tarkoittavatko edellä olevat lähtökohdat sitä, että esimerkiksi kauppapoliittisista syistä Suomi voi poiketa demokratiaa, kansalaisoikeuksia ja lakiperusteista kansainvälistä yhteistyötä korostavista kannoista?

Selonteossa tuodaan aivan oikein esille se, että YK on jo vuonna 1947 ottanut vastuun oikeudenmukaisen ratkaisun löytämisestä Palestiinan kysymykseen ja YK:n yleiskokous julisti vuonna 1948 pyrkimyksen luoda Palestiinaan sekä arabi- että juutalaisvaltio. Näistä pyrkimyksistä huolimatta Israelin ja Palestiinan väliseen konfliktiin ei ole saatu ratkaisua. YK:n päätöslauselmia ei ole noudatettu, vaikka Suomikin on ollut niistä päättämässä. Vaikka Israel on rikkonut näitä päätöslauselmiaan siirtokuntapolitiikallaan, ostaa Suomi Israelista kalliita asejärjestelmiä ja on näin osaltaan tukemassa Israelin sotilaallista vahvistautumista ja Israelin aseellista voimankäyttöä.

Selonteossa korostetaan laajaa kansainvälistä yhteistyötä. Selonteossa nostetaan esille alueella olevat vauraat valtiot, joiden sanotaan tavoittelevan monipuolista talous- ja yhteiskuntarakennetta. Tosiasiassa näissä valtioissa esiintyy laajaa siirtotyöläisten kaltoinkohtelua eivätkä näiden järjestelmät ole demokraattisia.

Selonteon perusteella asekaupat Israelin kanssa ja lisääntyvä taloudellinen yhteistyö rikkaiden öljyvaltioiden kanssa on sellaista realismia, joissa arvoista voidaan tarpeen tullen luopua. Lisäksi hallituksen ministeri on ilmoittanut Suomen jäävän pois sellaisesta Ukrainaa tukevasta liittoutumasta, joka edistää sukupuolivähemmistöjen oikeuksia.

Ovatko nämä selonteon tarkoittamia esimerkkejä arvopohjaisesta realismista?

Ilmaston muutos

Selonteon mukaan Suomi edistää Naton ilmastonmuutoksen turvallisuusvaikutuksia koskevaa työtä ilmastonmuutokseen liittyvien turvallisuusvaikutusten tunnistamiseksi ja hallitsemiseksi sekä sotilastoiminnan sopeutumisiksi ilmastonmuutokseen ja sen hillintään, suorituskyvystä kuitenkin tinkimättä.

Nato ei ole kuitenkaan uskottava toimija ilmastonmuutoksen torjumisessa. Aseellinen varustelu on merkittävä tekijä ilmaston muutoksen edistäjänä. Aseisiin käytetään valtavia määriä erilaisia materiaaleja ja erilaisten aseiden käyttö vaatii huomattavia määriä fossiilisten polttoaineiden tuhlausta. Aseteollisuus on selvästi suurin fossiilisten polttoaineiden päästäjä. Erityisesti USA:n, Venäjän ja Kiinan aseeteollisuus nopeuttaa ilmastonmuutosta. Asevoimat ja aseeteollisuus aiheuttavat noin 5 prosenttia kasvihuonepäästöistä.

Rauhanvälitys ja kriisien hallinta

Selonteon mukaan pitkittyneiden kriisien tilanteissa Suomi edistää rauhanvälityksen, kehitysyhteistyön sekä humanitaarisen avun yhteensovittamista ja kauppa- ja kehityspolitiikan keskinäistä johdonmukaisuutta. Lisäksi selonteossa luvataan, että Suomi kantaa vastuuta rauhan ja turvallisuuden ylläpitämisestä tukemalla konfliktien ennalta ehkäisemistä ja edistämällä tehokasta rauhanvälitystoimintaa. Suomi vahvistaa valtiotason rauhanvälitystä osana ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja kehittää yhteistyötä muiden valtioiden ja rauhanvälitystoimijoiden kanssa. Suomen sanotaan myös painottavan Etyjin työssä läpileikkaavasti tasa-arvoa ja inklusiivisuutta, johon sisältyy kansalaisyhteiskunnan, erityisesti nuorten, osallistamisen vahvistaminen. Selonteossa luvataan Suomen keskittyvän seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien puolustamiseen.

Vaikka selonteossa kriisienhallintaa ja -ehkäisyä koskevat tavoitteet ovatkin oikeansuuntaisia, on hallituksen politiikka käytännössä selonteon kanssa ristiriidassa. Suomi leikkaa kehitysyhteistyöhön käytettäviä varoja sekä vähentää kansalaisjärjestöjen mahdollisuutta osallistua kriisien hallintaan. Samoin hallitus on irtisanoutunut Ukrainassa tehtävästä seksuaalivähemmistöjen oikeuksia edistävästä yhteistyöstä.

Kriisienhallintaa koskevassa kohdassa hallituksen toimet ovat selonteon arvopohjan vastaisia.